

TEKSTIEN VÄLISISTÄ KONTAKTEISTA: TIIVISTELMÄ INTERTEKSTUAALISUUDEN HUIPENTUMANA

Hilkka Stotesbury

Joensuun yliopisto

Kielikeskus

Intertextual contacts culminate in summaries which condense spoken and written source texts or events. Bakhtin, in contrast, sees all texts as dialogues in which speakers or listeners, writers or readers interact, and he ascribes texts an ambivalence which emerges when texts meet in present and past cultural contexts.

This paper presents the concept of intertextuality both theoretically (e.g., Bakhtin, Kristeva, Fairclough) and also by applying it to summaries. As an example of intertextual contacts the article discusses a sample of student summaries written on the basis of a book review. Since a book review *per se* is an agglomeration of several different text types, the selection of text levels to be included in such a summary appears to cause more problems than usual. Summarization does not take place in a vacuum, but in a certain socio-cultural interactive situation in which summarizers and users of summaries are individuals with their own cognitive characteristics. This will naturally produce disparities between summaries.

Key words: intertextuality, summarization, ambivalence, dialogue

Tämän artikkelin tavoitteena on tarkastella tekstien välisiä kontakteja, joita kutsutaan myös intertekstuaalisuudeksi. Aluksi käsitellän intertekstuaalisuutta teoreettisena käsitteenä erityisesti Bahtinin ja Kristevan tulkintojen perusteella. Sitten esittelen alustavaa intertekstuaalisuuden kartoitusta ja käsitteen sovellusta yliopisto-opiskelijoiden vieraskielisen kirja-arvostelun perusteella laatimiini tiivistelmiin. Tiivistelmässähän tekstien väliset kontaktit kulminoituvat jo muutenkin, mutta kirja-arvostelu lähdetekstinä tuo siihen monikerroksista intertekstuaalisuutta.

INTERTEKSTUAALISUUS

Intertekstuaaliuustermin varsinainen keksijä on Julia Kristeva, joka loi käsitteen esitellessään Mihail Bahtinin jo 1950-luvulla kirjaamia ajatuksia länsimaisille kieli- ja kirjallisuustieteilijöille.¹ Bahtin nimitti ilmiötä dialogisuudeksi, kun taas Fairclough puhuu interdiskursiivisuudesta. Bahtin käsittää kaikki tekstit dialogeiksi, joissa puhuja ja kuuntelija tai kirjoittaja ja lukija ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Bahtinin dialogisuus ulottuu vieläkin laajemmalle: "...it is present in exchanges at all levels - between words in language, people in society, organisms in ecosystems, and even between processes in the natural world." (Holquist 1990: 41) Lisäksi dialogisuuteen voivat sisältyä kielen ulkopuoliset kontekstuaaliset tekijät kuten Bahtinin *Tak!* -esimerkki osoittaa.²

Toisaalta Bahtin on myös tunnistanut teksteihin sisältyvän ambivalenssin. Sillä hän tarkoittaa niitä kontakteja, joissa tekstit kohtaavat toisia tekstejä erilaisissa menneissä ja nykyisissä kulttuurikonteksteissa, eli ammentavat ennen esitettyjä ajatuksia aikaisemmista teksteistä ja muuntavat tekstityyppejä toisiksi. Kuitenkin Bahtin löytää ambivalenssia sanoistakin; sanan uusi käyttäjä antaa sille uuden merkityksen entisen lisäksi. Niinpä Bahtinin tarkoittamaa dialogia ja ambivalenssia ei voi useinkaan selvästi erottaa toisistaan (Kristeva 1993: 23).

Intertekstuaaliuudesta Bahtin taas toteaa seuraavaa: "Jokainen teksti rakentuu sitaattien mosaiikkina, jokainen teksti on imenyt itseensä toisia tekstejä ja jokainen teksti on muunnos toisista teksteistä" (Kristeva 1993: 23). Bahtinin mukaan kirjoitus on aikaisemman tekstin luenta, teksti toisen tekstin suodattuma ja vastaus toiseen tekstiin (Kristeva 1993: 26). Mikä teksti voikaan ylpeillä intertekstuaaliuudella tai Bahtinin julistamalla kielellisellä dialogilla yhtä perustellusti kuin tiivistelmä tai referaatti, jossa sen laatija on vuorovaikutussuhteessa sekä lähtötekstin kirjoittajan että tiivistelmän lukijan kanssa (ks. myös Kristeva 1980: 66; 1986: 45 ja 1993: 32).

Kristeva (1986: 111) itse kritisoi intertekstuaaliisuuden käsittämistä pelkäsi lähteiden tutkimukseksi. Hänen mielestään kyse on yhden tai usean merkijärjestelmän muuttamisesta toiseksi, jolloin hän puhuisi mieluummin transpositiosta, jossa tekstijakso muuntuu yhdestä merkitsevästä järjestelmästä toiseksi ja edellyttää samalla uutta denotatiivista ja enunsiatiivista asemaa (siis entinen 'objektiivinen' merkitys muuntuu uuden käyttäjän siihen lisäämällä merkityksellä). Täten Kristeva korostaa selvästi tulkinnan osuutta intertekstuaaliuudessa.

Fairclough puolestaan määrittelee intertekstuaalisuuden seuraavasti, ja tässä esityksessäni seuraan ehkä lähinnä hänen näkemystään:

Intertextuality is basically the property texts have of being full of snatches of other texts, which may be explicitly demarcated or merged in, and which the text may assimilate, contradict, ironically echo, and so forth. (Fairclough 1992: 84)

Puhuessaan ilmeisestä intertekstuaalisuudesta Fairclough erottaa siinä peräkkäisen intertekstuaalisuuden, jossa eri tekstit vuorottelevat, upotetun intertekstuaalisuuden, jossa yksi teksti tai diskurssityyppi sisältyy selkeästi toiseen, ja sekaintekstuaalisuuden, jossa tekstit sulautuvat monimutkaisemmin, jolloin niiden erottaminen toisistaan vaikeutuu.

Myös Hoey (1994), joka on esittänyt teorian tekstin leksikaalisista sidoksista, on siirtymässä intertekstuaalisuuden ajatukseen havaittuaan, että tekstien leksikaaliset toistot eivät toimi ainoastaan intratekstuaalisesti eli tekstin sisäisesti vaan myös samaa asiaa tai tapahtumaa käsittelevien tekstien välillä. Hoey väittääkin, että kaikki maailmankaikkeuden tekstit ovat jollakin tavalla leksikaalisesti sidoksissa toisiinsa, mikä tarjonnee myös avaimen uusien tekstien ymmärtämiseen.

MUITA TEKSTIEN DIALOGISUUDEN KANNATTAJIA

Bahtinin dialogisuuden ajatus ei ole kuitenkaan ainutlaatuinen, sillä samansuuntaisia ajatuksia ovat esittäneet myös muiden muassa ranskalaiset enunsiatiolingvistit, Benveniste, Culioli ja Kerbrat-Orecchioni, vain muutamia mainitakseni.³ He kaikki esittävät, että tekstit syntyvät tai muotoutuvat lopulliseen hahmoonsa vasta kun tekstin käyttäjä, siis kuulija tai lukija, tulkitsee niitä. Toisaalta, tekstin ensimmäinen kirjoittaja on myös sen ensimmäinen lukija tai kohde. Samoihin ajatuksiin on päätyneet myös esimerkiksi Martin Nystrand, joka esitti kirjoitettujen tekstien resiprookki-kieliopin 80-luvun lopulla. Hänen sosiaalis-interaktiivisessa kirjoittamisen mallissaan kirjoittaja ja lukija luovat tekstiä yhdessä. Jos laajennamme Nystrandin mallia tiivistelmän suuntaan, saamme esiin varsinaisen rykelmän lukijoita ja kirjoittajia, koska tiivistäjä lukiessaan lähtötekstiä kirjoittaa sitä ja tiivistelmää laatiessaan on sen ensimmäinen lukija, kun taas tiivistelmän lukija on vuorostaan myös sen kirjoittaja.

Ambivalenssikäsitetettäkin on sivuttu aikaisemmin. Kun T.S. Eliot antoi ohjeita runoilijaksi havitteleville, hän kehotti heitä omaksuma 'historiallisen mielen', joka pakottaisi heitä kirjoittamaan sellaisella tunteella, että koko Euroopan kirjallisuus Homeroksesta lähtien ja koko kirjoittajan oman maan kirjallisuus olisi läsnä samanaikaisesti ja toteutuisi koostumukseltaan samanlaisena runoilijan hengentuotteissa (Bradshaw 1988). Toisin sanoen Eliot vaatii runoilijoilta juuri samaa ambivalenssia eli tekstien historiallista kirjoa, jota Bahtin on peräänkuuluttanut.

KIRJA-ARVOSTELU LÄHDEKSTINÄ

Seuraavassa käsittelen kirja-arvostelun perusteella laadittuja tiivistelmiä. Tiivistelmä ei ole kovin yhtenäinen käsite, vaan olen taipuvainen pitämään sitä makrokäsitteenä, jonka alle abstraktit, referaatit ynnä muut pähkinänkuorigenret mahdutetaan. Koska kirja-arvostelu⁴ on jo tavallaan tiivistelmä sinänsä siitä, mitä sen kirjoittaja sai irti arvioimastaan teoksesta, joka taas tiivistä tekijöidensä näkemyksen käsittelemästään asiasta, olemme keskellä monimutkaista lähdetekstien rykelmää.⁵

Intertekstuaalisuutta voidaan lähestyä esimerkiksi analysoimalla teksteissä esiintyviä raportointeja, olettamuksia, negaatioita, metadiskurssia tai ironiaa (Fairclough 1992: 118 - 123). Lähestymistapani tässä artikkelissa on eräänlaisen ambivalenssin tai tekstien historiallisuuden erottelu tekstitasojen avulla. Tiivistelmän tavoitteena voisi olla esimerkiksi lähtötekstin tekstitason muuntaminen korkeammalle tasolle tiivistelmässä.

Seuraava luettelo esittää tämän tutkimuksen lähtötekstin intertekstuaalisia suhteita (ks. lähtöteksti, joka on liitteenä). Roomalaiset numerot viittaavat eri tekstitasoihin.

Lähdetekstin intertekstuaaliset suhteet

II JAMES BOND -ILMIÖ

(kirjat, filmit, kirjojen suojakannet, elokuvajulisteet yms.)

III AKATEEMINEN TUTKIMUS BOND-ILMIÖSTÄ

(T. Bennett & J. Woollacott: *Bond and Beyond: The Political Career of a Popular Hero*, Macmillan £20/£6.95)

IV KIRJA-ARVOSTELU

(Janet Wolff, A Shake and a Stir, *The Listener*, 21 January 1987)

Alin tai historiallisesti 'vanhin' taso (II) käsittelee James Bond -ilmiön eri ilmenemismuotoja, kuten esimerkiksi kirjoja, filmejä, kirjojen suojakansia ja elokuvajulisteita. Seuraava taso (III) on tieteellinen tutkimus kyseisestä ilmiöstä, ja ylintä tai uusinta tasoa (IV) edustaa Janet Wolffin kirja-arvostelu erillisine otsikkoineen.

Lähtötekstissä erotellut kolme tekstitasoa (IV-II) (ks. yllä oleva luettelo) vastaavat useimmiten yleistyksiä, elaborointeja eli erilaisia selityksiä ja havainnollistamista. Jos tiivistäjä päätyy valitsemaan tietyn tekstitason lähtötekstistä, hänen täytyy valita, mille tekstitasolle hän sen sijoittaa tiivistelmässä, siis yleistykseksi, selitykseksi vai esimerkiksi.

Lähtötekstin intertekstuaalinen koostumus.

- II (Bond-ilmiö; havainnollistaminen)
- IV (III) (kirja-arvostelu; yleistäminen)
- II (havainnollistaminen)
- IV (III) (kirja-arvostelu; yleistäminen)
- IV (kirja-arvostelu; yleistäminen)
- III (tutkimus; elaborointi)
- IV (III) (kirja-arvostelu; yleistäminen)
- IV (III) (kirja-arvostelu; yleistäminen)
- II (havainnollistaminen)
- IV (kirja-arvostelu; yleistäminen)
- IV (III) (kirja-arvostelu; yleistäminen)
- IV (kirja-arvostelu; yleisarvio)

(Roomalaiset numerot viittaavat eri tekstitasoihin.)

Tiivistelmän ylin tai uusin taso muotoutuu tiivistäjän tuottamasta tekstistä, arvioinneista, tulkinnoista ja viittauksista kirja-arvosteluun. Sitä kuvataan tasolla (V). (Ks. seuraava luettelo)

Tiivistelmässä odotettavat tekstitasot

II JAMES BOND -ILMIÖ

(kirjat, filmit, kirjojen suojakannet, elokuvajulisteet yms.)

III AKATEEMINEN TUTKIMUS BOND-ILMIÖSTÄ

(T. Bennett & J. Woollacott: *Bond and Beyond: The Political Career of a Popular Hero*, Macmillan £20/£6.95)

IV KIRJA-ARVOSTELU

(Janet Wolff, A Shake and a Stir, *The Listener*, 21 January 1987)

V TIIVISTELMÄ

(Opiskelijan tuottama teksti)

Keskittyminen neljanteen tasoon eli varsinaiseen kirja-arvosteluun tuntuisi globaalimmalta ja siten yleistävämmältä tiivistelmässä kuin varsinaisen kirjan esittely, '*Bond and Beyond: The Political Career of a Popular Hero*' (taso III) tai Bond-ilmio (taso II), joka edustaa artikkelin primaaritekstiä. Tässä artikkelissa käsiteltävät tiivistelmäesimerkit (B, C ja D) osoittavat kuitenkin, ettei opiskelija välttämättä tunnista näitä tasoja tai katso tarpeelliseksi yleistää ja abstrahoida ja keskittyä tutkimuksen tai etenkin kirja-arvostelun tasoon.

Fairclough (1992: 84 - 85) jakaa intertekstuaalisuuden kolmeen talouselämästä lainattuun toimintoon: tuotantoon, jakeluun ja kulutukseen. **Tuotannolla** hän tarkoittaa tekstien historiallisuutta. Tässä tekstissä voidaan tuotannon katsoa alkaneen ensimmäisen Bond-kirjan ilmestyttyä vuonna 1953, ja kaikki Bond-kirjat ja -filmit liittyvät siihen Bond-ilmion ketjuun, joka on tiivistettävän lähdetekstin aihe. **Jakelukäsite** auttaa selvitettyä niitä suhteellisen vakaita verkostoja, joita pitkin tekstit liikkuvat samalla kun ne läpikäyvät ennustettavissa olevia muodonmuutoksia tekstityypistä toiseen (esim. Bond-kirja akateemisen tutkimuksen kohteena ja tutkimusjulkaisun arviointi vuorostaan kirja-arvostelun muodossa). **Kulutusta** taas korostaa tulkinnan tärkeyttä intertekstuaalisuudessa. Siten yhden tietyn tekstin tulkitseminen ei riipu ainoastaan tästä tekstistä ja siihen intertekstuaalisissa suhteissa olevista teksteistä vaan kaikista muistakin olemassa olevista teksteistä, jotka mahdollisesti ovat mukana kyseisen tekstin tulkintaprosessissa.

ESIMERKKEJÄ OPISKELIJOIDEN TIIVISTELMISTÄ

Seuraavat tiivistelmät ovat humanistisen tiedekunnan opiskelijoiden tuottamia. Opiskelijoiden englannin kielen taidossa ei ollut huomattavia eroja. Tehtävän instruktio oli kaikille sama: Heidän tuli tiivistää teksti sellaiselle opiskelijalle, joka ei ollut lukenut alkutekstiä, jotta tämä saisi käsityksen sen keskeisestä sisällöstä.

Yhteenvedo tiivistelmiin valituista tekstitasoista on esitetty seuraavassa taulukossa 1. Opiskelijat näyttivät valitsevan tekstinsä makrotasoksi melkein minkä vain kirja-arvostelun teksteistä, jolloin tiivistelmän tekstityypin vaihteli analyttisestä argumentoinnista lähes Bond-tyyliseen narraatiiviin.

TAULUKKO 1. Tiivistelmien A - F intertekstuaalinen koostumus

A	B	C	D	E	F	G
IV	I	V (II)	II	V	IV	V (IV)
V (II)	V (II)	II	III	IV	[V]	V (III)
III	II	II	V (II)	IV	V	V (IV)
V (III)	V (IV)	III	III (II)	V	III	V (III)
IV	V	III	II	IV ?	V (III)	V
	IV	II	IV	V	V	V (III)
	III	IV	V		V	IV
	IV		IV ?		II	V (IV)
					III [V]	
					V	

Tiivistelmät A - D ovat suomenkielisiä.

Tiivistelmät E - G ovat englanninkielisiä.

Lihavoidut merkit (V) osoittavat tiivistäjän omaa tekstiä.

Sulkumerkit tarkoittavat sekaintertekstuaalista tekstiä; siten esim. V(II) tarkoittaa tiivistelmän kirjoittajan omaa tekstiä Bond-ilmioistä.

Hakasulut osoittavat opiskelijan käyttämiä sulkumerkkejä.

Kysymysmerkki osoittaa vääринymmärtämistä.

Kursivoidut tekstitasot (I ja V) osoittavat opiskelijoiden luomaa tekstiä, joka 'alittaa' tai 'ylittää' lähtö- ja tavoitetekstin konventionaaliset tasot historiallisella jatkumolla.

Tekstitaso V edustaa metatekstiä, joka kommentoi tiivistelmän kieltä tai merkityksiä.

Tiivistelmä A

Summary of "A SHAKE AND A STIR" by Janet Wolff, *The Listener*, 21 January 1987

- IV Perinteisesti kirjallisuuskritiikki on jättänyt huomioimatta suositun fiktiivisen kirjallisuuden tai ainakin jättänyt huomioimatta sen kirjallisuutena. James Bond monine huimine seikkailuineen on mainio esimerkki hyvin menestyneestä mutta arvovaltaisten kirjallisten piirien huomiotta jättämästä ilmiöstä.
- V (II) Tony Bennett ja Janet Woollacott ovat halunneet korjata asian. He ovat julkaisseet teoksen "Bond and Beyond: The political career of a popular hero." Teos
- III käsittelee James Bondin ilmiömäistä suosiota (kuinka elokuva teki kirjat ja muut Bond- tuotteet suosituksi) ja sitä kuinka erilaiset lukijat - miehet ja naiset - kokevat sovinistisenkin J. Bondin. Kirjassa mietitään Bond-hahmon ja kauniiden Bond-tyttösten merkitystä. Teoksessa mietitään myös kuinka Bond-teokset ilmentävät Britannian muutostilaa alkaen 1950-luvulta.
- V (III)
- IV Teos ei varmaankaan saa suurta suosiota perinteisten Bond-faniien piirissä ja tuskin on suuri myyntimenestys, mutta se on kuitenkin valaiseva esitys siitä mikä on suosittua.

Tiivistelmä A liikkuu vain ylätasolla (tiivistäjän tasolla V ja kirja-arvostelijan tasolla IV) ja saavuttaa kirja-arvostelun yleistävän sävyn siihen juuri mitään lisäämättä ja mitään olennaista poisjättämättä. Tiivistelmä ei toista kirja-arvostelun esimerkkejä Bond-ilmioistä (taso II), vaan nostaa lähdetekstin tasot seuraavalle 'historiallisesti uudemmalle' tasolle, kuten tiivistelmässä ja raportoinnissa yleensä on asianlaita. Siinähan on kyse epäsuorasta kerronnasta, jolloin uuden puhujan tai kirjoittajan diskurssi muodostaa

uuden tason. Toisaalta alkutekstiä kopioiva tai imitoiva tiivistäjä ei välttämättä luo tätä uutta tiivistelmän tasoa.

Tiivistelmä B

Yhteenveto: "A shake and a stir" by Janet Wolff, THE LISTENER 21 MAY -87

- I Kauniskasvoinen tyttö nojailee pottavan näköiseen, silkkiiseen pielustaan miehen kainalossa. Raukeana hän katselee vierellään olevaa charmikasta miestä omahyväinen hymy huulillaan, toivoen että hetki kestäisi ikuisuuden. Mies kohottaa shamppanjalasin huulilleen ja katsoo tyttöä suoraan silmiin. Hän virnistää maireasti, ajatukset uppoutuneina jo seuraavaan seikkailuun.
- V (II) Kuulostaa ehkä hieman romanttiselta tarinalta, mutta lyhyt kuvaus ei vielä kovin selkeästi tuo esille sitä, että sovinistinen James Bond käyttäytyy kuin kuka tahansa normaali mies, fantasioissaan.
- II James Bond filmit ovat seuranneet toistaan jo vuodesta 1962, jolloin etsivätrillerisarja käynnistyi elokuvalla "Dr No". "Casino Royale" oli ensimmäinen Bond -julkaisu, taskukirjana. Kirjojen myynti lähti räjähdysmäiseen kasvuun vasta elokuvien saattelemana.
- V (IV) Mikä sitten on tehnyt James Bondista niin suosittu? Kingsley Amis on esittänyt, että syy suosioon on samastumisen halussa. Mutta kehenkä sitten naiset haluaivat samaistua? Bond-tyttöönkö, joka hurmurietsivän vastaanäyttelijänä kokee yleensä kolkon lopun.
- V
IV
III
IV Voidaanko sitten Bond-kirjallisuutta pitää "oikeana" kirjallisuutena? Perinteisesti fiktiivinen kirjallisuus on luokiteltu roskaviihteksi. Bennett ja Woollacott ovat tutkimuksessaan onnistuneet tuomaan hyvin esiin tämän vastakohtaisuuden. Teorioiden tulisi ymmärtää kulttuurisia ja historiallisia monumentteja. Lopputulos on kuitenkin akateemista kieltä käyttävä teoreettinen tutkimus, tosin sisältäen helposti lähestyttävää kulttuurianalyysseja.

Tiivistelmä B alkaa otteella kuvitteellista narratiivia, jonka tiivistäjä on katsonut tarpeelliseksi lisätä johdannoksi ja lukijan sijoittamiseksi primääritekstin genreen. Lukija siis johdatellaan Bahtinin ambivalenssi-jatkumolla lähdetekstiä varhaisempaan historialliseen skeemaan. Olen varannut tason Itälaista taaksepäin tapahtuvaa siirtoa varten. Toisessa kappaleessa kirjoittaja etäännyttää narratiivin ja siirtyy pohdiskelemaan lähdetekstin tuntoja kirja-arvostelun tasolta. Ja vasta viimeinen kappale siirtyy varsinaiseen tutkimusta käsittelevään kirja-arvosteluun, joka tosin tiivistää tekstin keskeisen sanoman napakasti.

Tiivistelmien A ja B ero on varsin vastakkaisessa tavassa käyttää tekstitasoja. A alkaa tiivistävällä yleistyksellä (siis tiivistäjän tulkinnalla tasolla V), kun taas B päättyy tasolle V vasta viimeisen kappaleen jälkiosassa. Samalla nämä kaksi tiivistelmää havainnollistavat anglo-amerikkalaisen ja suoma-

laisen retoriikan vastakkaisuutta: Tiivistelmä A myötäilee englanninkielisessä maailmassa yleistä, tiivistelmä B taas suomalaista, germaanista perua olevaa retoriikkaa, jolle on tyypillistä taustan kuvailu ja lopullisten päätelmien jättäminen sokeriksi pohjalle (vrt. Mauranen 1993).

Tiivistelmä C

James Bond: Populaarisankarin poliittinen ura

- V (II) Onko James Bond kaikkein suosituin ja laajimmin tunnettu hahmo II MS:n jälkeisellä aikakaudella? Vai peräti koko 20. vuosisadan? Ei ole aivan perustetonta väittää, etteikö näin olisi, ainakin jos tuijottaa novellien, pokkareiden ja elokuvien myynti- ja tuottolukuihin. Ensimmäisen James Bond -novellin *Casino Royale* ja ensimmäisen elokuvan *Tri No ilmestymisestä* tähän päivään ovat nuo luvut kohonneet huomasti.
- II Esimerkiksi vuonna 1965 novellien kokonaismyynti oli 6 782 000 kappaletta, puhumattakaan Kultasormen menestyksestä, filmi ansaitsi 14 viikossa 10 milj. dollaria USA:ssa ja Kanadassa. Mutta mikä saa sekä miehet että naiset lukemaan ja katsomaan Bondia? Identifioituvatko naiset "Bond-tyttöön"?
- III Tekstin kirjoittajat Bennett ja Woollacott ehdottavat että siinä missä miehet lukevat tai katsovat Bondeja agenttithrillereinä, naiset asettavat romanssin etusijalle. Bond on kuvattu joko romanttisesti tai kyynisenä sankarina.
- III Miksi naiset ovat kiinnostuneita selvästi sovinistisista teksteistä? Arvoitusta ei ratkaista huutamalla apuun romanssia. Usein Bond-tytölle ei ole tarjolla onnelista loppua, joskus pelkkä kuolema. Bond-tytön seksuaalistaminen, julisteissa esiintyvät yhä aggressiivisemmat asennot ja Bondiin liitettävä "kiihkeä halu" ovat mahdollistaneet lähestymistavan, joka jäljittää muutoksia Bond-teksteissä suhteessa poliittisiin ja kulttuurillisiin muutoksiin Britanniassa. (erityisesti seksuaalisuus, kansakunnan ideologiat, suhtautuminen Venäjään ja Kylmää Sota)
- II Monet Bond-fanit eivät halua ostaa Bondiaan kirjana, joka sisältää vaikeatajuisia teorioita yms. Perinteellinen kirjallisuuskritiikki on järjestelmällisesti ollut piittaamatta populaarikirjallisuudesta tai pitänyt sitä arvottomana. Radikaalein kritiikki on ollut sitä mieltä, että populaarikirjallisuudesta puuttuu muulle kirjallisuudelle tyypillinen moninaisuus.
- IV

Tiivistelmä C käyttäytyy dialoginomaisesti. Siinä tiivistäjä ottaa lukijan huomioon kirjoittamisprosessissa ja yrittää avoimen tietoisesti ennakoida lukijan kysymyksiä. Tekstitasot vaihtelevat lähtötekstin alemmista ylimpään, mutta viipyvät enemmän esimerkkinä käytetyillä historiallisesti varhaisemmilla tekstitasoilla kuin uudemmilla, yleistävillä tasoilla.

Swales & Feak (1994: 149) ovat havainneet, että erityisesti aasialaiset opiskelijat käyttävät suoria kysymyksiä erilaisissa tiivistelmän kaltaisissa kirjoitelmissa, kun taas amerikkalaiset opiskelijat yleensä sulauttavat kysymykset tekstiin yleisemmällä tasolla. On mahdollista, että suoran dialogin käymi-

nen tekstin lukijan kanssa, osoittaa yleistämiskyvyn kehittymättömyyttä, mihin osaltaan viittaa myös tiivistelmän C runsas keskittyminen tasolle II.

Tiivistelmä D

A Shake and a stir First published in THE LISTENER, 21 May 1987, Janet Wolff
Bond and Beyond: The political career of a popular hero by Tony Bennett and Janet Woollacott

- II James Bond -romaanien saatavuus pökkareina nosti niiden myyntiä huomattavasti, mutta julkisuuteen ne tulivat elokuvien myötä.
- III Tony Bennettin ja Janet Woollacottin mukaan Bond on jopa tämän vuosisadan suosituin ja tunnetuin hahmo.
- V (II) Bondin suosion salaisuus on siinä, ettei juoni ole itsestäänselvyys. Tekijät ovat tehneet mahdolliseksi Bondin suhteet mm. poliittisiin muutoksiin sekä Neuvostoliittoon ja kylmään sotaan.
- III (II)
- II Teoksissa heijastuu ideologioita, kuten soviniismi, imperialismi ja seksismi. Bennett ja Woollacott ovat onnistuneet erottamaan "korkean" ja kansanomaisen kaunokirjallisuuden. Kirjassa voi aistia todelliset historialliset tapahtumat.
- IV
V
- IV (?) Bennett ja Woollacott ovat onnistuneet kirjoittamaan ainutlaatuisen teoksen kansanomaisesti, vaikkei niin ennalta oltukaan tarkoitettu.

Tiivistelmä D seuraa rakenteeltaan lähtötekstiä, jossa kaksi viimeistä kappaletta esittävät kokonaisarviointeja. Teksti liikkuu kaikilla lähtötekstin tasoilla. Toiseksi viimeisen kappaleen lopussa on myös pieni oma arviointi, joka antaa viitteitä varsinaisesta dialogista lukijan kanssa.

Tiivistelmä E

The Secret of Bond, James Bond

- V
IV Is it impossible for an ordinary reader to analyse the "trashy novels"? A new book has been published for those gluttons. The authors have focused on popular fiction, which has earlier been ignored among the traditional literary criticism. They show, that popular fiction keeps up with the times and reflects the historical and cultural shifts, like the Bond phenomenon, which usually has considered as trash.
- IV Bond has always been popular as well among women and men. The interesting thing is why do women admire this chauvinistic hero, who always cruelly leaves his girl. The reading and the interpretation depends a lot on the reader himself. It is not very difficult to step into the fascinating world of Mr. Bond, no matter
- V what kind of background you may have or your set of values may be.

- IV (?) Even though the language may in some places be academic and abstruse, the book "Bond and Beyond" has proved to be suitable for even these ordinary Bond gluttons. Though they'd probably rather walk right to the nearest video renter and rent the newest sequel. [korjaamaton]

Tiivistelmä E liikkuu kirja-arvostelun globaalitasolla IV (ilman havainnollistavia esimerkkejä), tehden omia tulkintoja (taso V) ja toistaen kirja-arvostelun (taso IV) esittämiä asiakohtia. Se on lyhyt ja napakka, mutta myös aika vähäinen informaationvälitykseltään. Koska se jättää tason III huomiotta, se ei esimerkiksi kerro eksplisiittisesti, että Bond-ilmioistä on tehty tieteellinen tutkimus, vaikka se käykin tekstistä ilmi implisiittisesti.

Tiivistelmä F

Fresh air for literary criticism

- IV (VI) Traditional literary criticism has never had place for popular fiction. It is said that popular (paperback = popular item?) fiction is not real, valued literature. This underestimation has caused the fact that there is just a few investigations done in this area. One of the best of these hard-to-find studies is the one from Bennett and Woollacott, titled "Bond and beyond: The political career of a popular hero." The Bennett & Woollacott study is kind of a triangle investigation, a study in which the given subject gets examined from three different points of view. In this very case the triangle consists of intertextual, sociological (including history and culture) and sociolinguistical aspects. In James Bond books there is surely enough material to use for all these three.
- V (III) Intertextuality, a thing that usually lacks importance in literary criticism, is very relevant in this case as the theme of examination is James Bond, a worldwide-known, popular character. Although Bond's adventures were, in the beginning released only in written form, the Bond industry now produces Bond films as well. The intertextual aspect, in another words (hopefully more understandable way of saying) tells reader about the hidden (satanic ?) messages which are said to exist in Bond film posters and in the way the Bondgirl looks at the camera.
- V Those two other aspects are boring. [korjaamaton]

Tiivistelmä F poikkeaa muista. Siinä kirjoittaja tekee runsaasti tulkintoja tekstin eri kohdista. Mielenkiintoisia ovat myös sanastolliset kommentit ja kysymykset, jotka eivät ehkä ole tarkoitettuja toisille opiskelijoille vaan tiivistelmän lukevalle opettajalle, ns. 'ylilukijalle'. Bahtinilla on käsite 'superaddressee', joka on eräänlainen jumalaan verrattava olento, joka tietää mikä on oikein ja väärin (Bahtin 1986: 126; Holquist 1990: 38). Täten tiivistäjä F ottaa käyttöön myös VI:n tason eli tällaisen kommentoivan ja kyselevän kirjoittamisen interaktiivisen tason.

Tiivistelmä G

- V (IV) In this article Janet Wolff presents us a book called "Bond and Beyond: The political career of a popular hero" by Tony Bennett and Janet Woollacott and tells us also some of her opinions about the book.
- V (III) In this book the authors claim that Bond is the most popular figure of the postwar period, if not of this century. The writer of this article deliberates the reasons upon this huge popularity of Bond's. It is easy to understand why men do like the Bond novels and films: they want to identify themselves with Bond. It isn't just as easily explained what women get themselves from the Bond production.
- V (IV) The authors of the book explain this by telling us that different readers or viewers read differently.
- V (III) This point of view leads to an investigation of the "intertextuality" of the Bond phenomenon. This kind of investigation enables the authors to trace the changes in the Bond texts in relation to political and cultural changes in Britain in the years since the early 1950s. The authors have even identified various changes, for example, the changes regarding sexuality.
- IV However, there is something incongruous about this book. It is "too academic" for those who really are interested in Bond. The real Bond fans will not read this book. Anyway, for the literary criticism this book is something new. The authors of the book have succeeded in exposing the artificial nature of the separation of "high" and popular fiction. In other words, they prove that it is possible to study successfully also popular fiction. There is still a couple of things which Janet Wolff wants to criticize in this book. First, she thinks that the language of the book is too esoteric. Secondly, there is a question which the book doesn't answer at all: what is watching or reading Bond like? [korjaamaton]
- V (IV)

Tiivistelmä G taas poikkeaa muista tiivistelmistä metadiskurssin määrässä, mikä ilmenee tasolla V. Tiivistäjä osoittaa lukijalle eksplisiittisesti, ettei kyse ole hänen omasta tekstistään, vaan joko kirja-arvostelun tai tutkimuskirjan kirjoittajien diskurssista. Tiivistäjä G esittää tekstin retoriset ja kohesiiviset siirrot omien tulkintojensa avulla. Jossain määrin ongelmalliseksi osoittautuu kuitenkin kirja-arvostelun (taso IV) ja tutkimuksen tekijöiden (taso III) erottelu eli sekaintertekstuaaliset viittaukset tasolla V. Jos tiivistäjä olisi pitäytynyt kirjoittajien nimiin, viittaukset eri tekstitasoihin olisivat selkeyntyneet.⁶ Kokonaisuutena tiivistelmä antaa kypsän vaikutelman keskittyessään lähtötekstin ylimpiin tasoihin.

TIIVISTÄEN TIIVISTELMISTÄ

Edellä käsitellyissä tiivistelmissä oli havaittavissa joitakin yhteisiä piirteitä, jotka erottavat ne muista, vähemmän intertekstuaalisen lähdetekstin perusteella laadituista tiivistelmistä. Ensinnäkin tiivistelmissä oli huomattavan vähän omia tulkintoja ja metadiskurssia yleensäkin (poikkeuksen muodostivat viimeinen eli G ja jossain määrin myös F). Tämä saattaisi johtua lähdetekstin intertekstuaalisuudesta, siis useasta eri tekstikerroksesta. Tähän omien tulkintojen puutteeseen liittyy myös lukijan huomioonottamisen vähäisyys. Tulkinnathan ovat tekstissä nimenomaan lukijan tulkintatyötä helpottamassa.

Toiseksi näille tiivistelmille (paitsi G:lle) oli yhteistä se, että niistä puuttuivat viittaukset kirja-arvostelun kirjoittajaan (tekstitaso IV). Sen sijaan tiivistäjät toistivat useimmiten arvostelijan metadiskursiiviset viittaukset tutkimuksen tekijöihin Bennettiin ja Woollacottiin. Ilmeisesti se seikka, että nämä ilmaukset olivat valmiina tekstissä, sai opiskelijat lainaamaan valmiita fraaseja ja ikään kuin jäämään samalle tulkinnan tasolle kuin kirja-arvostelijakin. Siis oletamaani selvää siirtymää viidennelle tasolle ei tapahtunut kuin joissakin harvoissa tapauksissa, joissa tiivistäjä lisäsi tekstiinsä jonkin arvioivan modaalisen ilmauksen (esim. tiivistelmät A, C, F ja G).

Kolmanneksi tiivistelmien koherenssi oli aika heikko. Tämä oli havaittavissa erityisesti niissä tiivistelmissä, jotka käyttivät hyväkseen alempia tasoja (B, C ja D). Mahdollisimman korkea tekstitaso tiivistelmässä näyttäisi takaavan yleistävemmän ja perinteisesti 'hyväksi' arvioidun tiivistelmän. Kuitenkin, tiivistelmien paremmuusjärjestykseen asettaminen on hankalaa. Tiivistelmä voi täyttää tehtävänsä, vaikka se käyttäisi hyväkseen kaikkia tekstitasoja ja yhdistelisi vielä omiakin tekstityyppejä alkutekstin lisäksi. Yhteenvetona sanoisinkin, että vaikka tiivistämisen tavoitteena on päästä mahdollisimman korkealle yleistämisen ja abstraktisuuden tasolle, ei tästä voi tehdä tiukkaa toimintaohjetta intertekstuaalisuuden takia. Tekstit ottavat toisistaan eri palasia ja kokoavat bahtinilaisia mosaiikkejaan tiivistäjiensä kokemusten ja tulkintojen perusteella. Jos joku teksti on historiallisesti aikaisempi kuin toinen, ei se välttämättä tarkoita sen alempi-arvoisuutta tiivistelmän tekstikirjossa.

DIALOGISUUS JA AMBIVALENSSI

Käsittelimieni tiivistelmien dialogisuutta voitaisiin kuvata seuraavasti:

lähdetekstin kirjoittaja<----->tiivistäjä>-----<tiivistelmän lukija -----<'ylilukija'
 =
 <-lukija,kirjoittaja,lukija-->

Sanaston ambivalenssi muodostuu denotatiivisista (historiallisista) merkityksistä sekä niihin lisätyistä enunsiatiivisista (tulkinnallisista) merkityksistä.

Tekstitasojen valinnan välistä "ambivalenssia" kuvaavat tiivistelmissä esiintyvät kuusi tekstitasoa:

- I (Bond-tyylinen narratiivi)
- II (Bond-ilmio)
- III (Bennett & Woollacottin tutkimus)
- IV (Wolffin kirja-arvostelu)
- V (Tiivistelmä)
- VI (Kommentit ja kysymykset kielestä 'ylilukijalle')

Vaikka tiivistelmien lähdeteksti koostuu varsin selkeästi kolmesta eri tekstistä, ei tämä näytä kuitenkaan olevan aivan selvä asia vierasta kieltä tulkitsevalle opiskelijalle, joka joskus hukkuu upotetun tai sekaintertekstuaalisuuden syövereihin pääsemättä pinnalle, toisin sanoen korkeimmalle makrotasolle. Koska lähdetekstin kolme eri tekstitasoa muistuttavat myös tekstien retorista rakennetta: yleistykset - elaboroinnit - havainnollistukset, on niiden tunnistaminen teksteissä tärkeää. Siten intertekstuaalinen lähestymistapa saattaisi tarjota yhden avaimen makropropositioiden hierarkkiisuuden havaitsemiseen tekstejä analysoitaessa.

Lopuksi tiivistämisprosessia voitaisiin verrata Bahtinin kuvaamaan karnevalistiseen diskurssiin.⁷ Bahtinin sanat sopinevat selittämään edellä käsitellyjä tiivistelmiä ja tiivistäjiäkin.

Two texts meet, contradict, and relativize each other. A carnival participant is both actor and spectator; he loses his sense of individuality, passes through a zero point of carnivalesque activity and splits into a subject of the spectacle and an object of the game. Within the carnival, the subject is reduced to nothingness, while the structure of the author emerges as anonymity that creates and sees itself created as self and other, as man and mask. (Kristeva 1980: 78)

Eli tiivistettynä: tekstit kohtaavat, ovat ristiriidassa ja suhteuttavat itsensä toisiin teksteihin. Tiivistäjä kadottaa itsensä ja jakaantuu subjektiksi ja objektiksi, kunnes tiivistelmä muotoutuu itsenä ja toisena.

VIITTEET

¹ Kristeva kirjoitti artikkelinsa *Le mot, le dialogue and le roman* jo 1966 ja se julkaistiin vuonna 1969, mutta käännettiin englanniksi vasta vuonna 1980 nimellä *Word, Dialogue and Novel*. Tässä artikkelissa Kristeva esitteli ja kehitti Bakhtinin keskeisimpiä ajatuksia.

² Holquist (1990: 62 - 63) referoi Bahtinin esimerkkiä 'Tak!'-sanan (eng. well) dialogisuudesta. Tämä sana on ainoa verbaalinen kommunikaatio kahden miehen kesken, kun he katselevat lumihuhtaleiden putoilemista ja tajuavat takatalven taas kerran yllättäneen. Dialogisuuden luovat kolme ei-kielellistä kontekstuaalista tekijää: 1) yhteinen tila ja näkökenttä, 2) yhteinen maailmantieto kevään tulosta ja 3) miesten yhteinen tilanteen arviointi.

³ Enunsiatioanalyysi pohjautuu Émile Benvenisten Roman Jakobsonin ajatusten pohjalta kehittämään teoriaan. Sen keskeinen teesi on diskurssin subjektiivisuus, joten 'objektiivisuus' tarkoittaa vain subjektiivisuusjatkumon 'objektiivisempää' ääripäätä. Enunsiation aikaansaamaa lausumaa analysoimalla saadaan tietoa puhujasta tai kirjoittajasta ja hänen suhteestaan lausumaan.

⁴ Käsitän tiivistelmän niin sanotuksi *pre-genreksi* (vrt. Swales 1990: 58 - 61), jonka alle erilaiset tiivistelmien lajit, genret, sijoittuvat. Siten kirja-arvostelut ja muut arvioinnit muodostavat omat genrensä. Tiivistelmän tavoitteena on usein saada sen käyttäjä, siis lukija, kuulija, katsoja, kiinnostumaan alkuperäisestä lähdetekstistä eli lukemaan, kuuntelemaan, katsomaan, arvioitu teos. Täten kirja-arvostelua voidaan pitää funktioltaan tiivistelmänä, johon olennaisesti kuuluu evaluointi lähdetekstin pääkohtien tiivistämisen lisäksi.

⁵ Sauli Takala on joskus maininnut, että mikä tahansa teksti soveltuu tiivistettäväksi, joten en näe mitään ongelmaa siinä, että opiskelijoiden pitäisi tiivistää myös jo itsessään tiivistetyksi kirjoitettu lähdeteksti.

⁶ Swales ja Feak (1994: 122) ovat antaneet ohjeita siitä, kuinka usein tiivistelmässä saa viitata lähdetekstin alkuperäiseen kirjoittajaan, ja päätyneet kolmeen kertaan. Mielestäni määrällisten suositusten antaminen on aina

ongelmallista, ja määrän sijasta huomio tulisi kiinnittää viittausten selkeyteen ja toimivuuteen.

⁷ Ks. myös Oittinen (1995), joka on käsitellyt kääntämistä karnevaaliteorian valossa.

LÄHTEET

- Bakhtin, M. M. 1986. The Problem of the Text in Linguistics, Philology, and the Human Sciences: An Experiment in Philosophical Analysis. In Emerson, C. & M. Holquist (eds.) *Speech Genres & Other Late Essays*. Austin: University of Texas Press, 103 - 131.
- Bennett, T. & J. Woollacott 1987. *Bond and Beyond: The Political Career of a Popular Hero*. London: Macmillan Education.
- Benveniste, É. 1970. L'appareil formel de l'énonciation. *Langages* 17: 12 - 18. March 1970
- Bradshaw, D. 1988. The Poker-faced High Priest of Poetry. *The Sunday Times*, 25 Sept. 1988.
- Culioli, A. 1990. *Pour une linguistique de l'énonciation*. Paris: Ophrys.
- Fairclough, N. 1992. *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
- Hjelmstev, L. 1971. Pour une sémantique structurale, in *Essais linguistiques*, Paris: Minuit, 105 - 121 (1re é. 1957).
- Holquist, M. 1990. *Dialogism: Bakhtin and his World*. London: Routledge.
- Hoey, M. 1994. *Patterns of Lexis Beyond Text: An Exploration of Intertextual Bonding*. Paper presented at Organization in Discourse -Conference, 10-14 August 1994 Turku.
- Kerbrat-Orecchioni, C. 1980. *L'énonciation de la subjectivité dans le langage*. Paris: Arnold.
- Kristeva, J. 1980. Word, Dialogue and Novel. In Roudiez, L. S. (ed.) *Desire in Language: A Semiotic Approach to Literature and Art*. New York: Columbia University Press, 64 - 91.
- Kristeva, J. 1986 [1974]. Revolution in Poetic Language. In Moi, T. (ed.) *The Kristeva Reader*. Oxford: Basil Blackwell, 90 - 136.
- Kristeva, J. 1993. *Puhuva subjekti - tekstejä 1967 - 1993*. Helsinki: Gaudeamus.

- Mauranen, A. 1993. *Cultural Differences in Academic Rhetoric: A Textlinguistic Study*. Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag.
- Nystrand, M. 1989. A Social-Interactive Model of Writing. *Written Communication* 6:1, 66-85.
- Oittinen, R. 1995. *Kääntäjän karnevaali*. Tampere: Tampere University Press.
- Swales, J. M. 1990. *Genre Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Swales, J. M. & C. B. Feak 1994. *Academic Writing for Graduate Students*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.
- Wolff, J. 1987. A Shake and a Stir. *The Listener*, 21 May 1987.

Liite 1. Lähdeteksti: A Shake and a Stir by Janet Wolff

BOND AND BEYOND: THE POLITICAL CAREER OF A POPULAR HERO
By Tony Bennett and Janet Woollacott Macmillan £20/£6.95

II The first James Bond novel, *Casino Royale*, was published in 1953: the first Bond film, *Dr No*, was released in 1962. Before the publication of the first paperback editions of the novels in 1955, the books sold well, but without any outstanding success - none of the three published by then sold more than 12,000 copies in Britain. Their availability in paperback pushed sales up considerably, but the real turning-point come with the release and marketing of the films (preceded by an initial stimulus in 1957, when the *Daily Express* serialised *From Russia, with Love*).

IV (III) Although, as the authors of this book point out, there was no one-to-one correlation between the release of a particular Bond film and the peak of sales of that novel, it is clear that the release of the films, particularly in the early 1960s, produced an enormous increase in sales of the novels generally. Total sales of all the novels in 1965, for example, were 6,782,000. Given such sales figures, and an equally striking array of statistics of film successes (*Goldfinger* grossing over \$10 million in 14 weeks of its release in the USA and Canada), it seems not unreasonable for Bennett and Woollacott to claim that 'Bond is...arguably the most popular in the sense of widely known - figure of the postwar period, if not of this century'.

II Kingsley Amis once wrote: 'We don't want to have Bond to dinner or go golfing with or talk to Bond. We want to be Bond. If it is true that enjoyment depends on such identification, what do women get out of the Bond texts? Do they identify with the 'Bond girl', so clearly created, as the authors show, in relation to male desire and fantasy? Confronted with the undoubted fact that many women go to see, and presumably enjoy, the Bond films, Bennett and Woollacott propose that whereas men 'read' Bond in the context of the tradition of the spy thriller, women may well do so in the very different context of women's fiction, particularly romance. Bond, in such a reading, is viewed as a romantic or Byronic hero.

IV (III) This is in line with their general argument that we cannot learn much by simply looking at the books and films themselves; any account of a text is a 'situated' reading, produced in the context of a particular 'reading formation'. That is to say, different readers (or viewers) will be likely to read differently. The question of how women read Bond novels, or view Bond films can then quite rightly be considered in the light of their particular experiences, values and interpretations. But the enigma of women's enjoyment of such clearly chauvinist texts is not solved by invoking the tradition of romance. Bond is no Mr Rochester, and no Mills & Boon hero, whose crucial characteristic is that in the end he offers total, permanent devotion. There is no happy ending for the Bond girl, who is either dead or otherwise discarded in time for the sequel.

IV (III) The authors' stress on the 'text in use', rather than the text in itself, does lead to a fascinating and quite original investigation of the 'intertextuality' of the Bond phenomenon. They discuss the effects of dust-jackets, posters for the films, interviews with the stars, and reviews, in shaping interpretations. For example, they suggest that the transformation over time in the representation of sexuality (the 1970s 'Bond girl' presenting more of a threat or a challenge) is evident in the posters in the increasingly aggressive stance of the woman and the anxiety implicit in the positioning and relative size of Bond. More broadly, this approach enables the authors to trace the changes in the Bond texts in relation to political and cultural changes in Britain in the years since the early 1950s, identifying various shifts (particularly regarding sexuality and gender relations, ideologies of the nation, and changing attitudes to the Soviet Union and the Cold War). The

II

current publicity about the latest version of Bond which, we learn, will abolish 'liberated sexuality' in favour of the safer sex of monogamy (in response to the AIDS crisis) is an unusually clear vindication of the view that texts always relate to other aspects of culture.

- IV There is something incongruous about an academic book, 300 pages in length, and weighted with an impressive and abstruse collection of theories, engaged in the analysis of a popular genre like the Bond phenomenon. It is not a book most Bond fans will buy or read. Those not involved in academic cultural studies (the book originated in the Open University's course on Popular Culture) may wonder what the point of analysis could be. From the point of view of literary criticism, however, such studies are vital. Traditional literary criticism has consistently ignored popular fiction, or discussed it as worthless as not 'literature'. There has also been a tendency in radical criticism and in Marxist aesthetics to consider popular fiction, and most culture, as the more or less simple expression of ideology, and hence as lacking literary complexity. Bennett and Woollacott successfully expose the artificial nature of this separation of 'high' and popular fiction. Their focus on intertextuality reveals that such texts, far from simply reflecting ideologies (sexism, chauvinism, imperialism), rework them in elaborate and contradictory ways.

- IV (III) The book is relatively successful in demonstrating, in its commitment to a specific cultural phenomenon, that the point of theory is to understand real cultural and historical moments. But the result is a rather odd mix of accessible cultural analysis and more esoteric academic language. This is part of a continuing and more widespread problem of the way in which theory excludes readers, perhaps particularly striking in the examination of popular texts. The other aspect of this problem is that we do not actually leave the book with any real understanding of what watching or reading Bond is like. Nevertheless, Bennett and Woollacott have written an original and illuminating study, which throws a good deal of light on 'the popular', even if it is not itself destined to be a popular text.

IV